

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА
ФРАНКА

Кафедра дошкільного виховання та педагогічних інновацій

**Формування моральної свідомості старшого
дошкільника засобами усної народної творчості**

Бакалаврська робота
студентки 48 групи
ННІ педагогіки
Мілківської Анни Валеріївни

Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук, доцент
Максимова О.О

ЖИТОМИР 2014

Зміст

Вступ.....	
Розділ 1. Теоретичні засади формування моральної свідомості дитини	
1.1.Поняття моральної свідомості у гуманітарних науках	
1.2.Методичні поради впливу на моральну свідомість дітей в джерелах класиків педагогіки	
1.3.Структура та критерії сформованості моральної свідомості старшого дошкільника	
1.4.Усна народна творчість як засіб виховання	
Висновки до першого розділу	
Розділ 2. Використання усної народної творчості з метою формування моральної свідомості старшого дошкільника у сучасному ДНЗ	
2.1. Діагностика сформованості моральної свідомості старшого дошкільника	
2.2. Модель використання усної народної творчості в аспекті формування моральної свідомості старшого дошкільника	
Висновки до другого розділу	
Висновки	
Список використаних джерел	
Додатки	

Вступ

Становлення України як демократичної держави, входження її в єдиний європейський простір зумовлюють прогресивні зміни у стратегії розвитку національної системи дошкільної освіти. В умовах глобалізаційних змін на часі модернізація змісту дошкільної освіти, гуманізація її цілей та принципів, переорієнтація на розвиток моральності особистості дитини як основний ресурс, що визначає поступальний рух суспільства [3, с. 5].

Зважаючи на це, найважливішим завданням вітчизняної педагогіки є формування високоморальної особистості, зокрема виховання її моральної свідомості.

Основні вимоги до морального виховання дітей та молоді знайшли своє відображення в Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», «Національній доктрині розвитку освіти України у XXI ст.», Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні, Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності, Концепції Державної цільової програми розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року, Програмі розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт», та інших нормативних документах, які визначили провідні напрями морально-духовного удосконалення особистості.

У системі сучасної освіти спостерігається значний дисбаланс, який полягає в надмірному акцентуванні на розвитку інтелектуальних та фізичних якостей дитини і недостатній увазі до духовного, а особливо морального її виховання як особистості. Водночас, саме від того, які моральні принципи засвоять старші дошкільники, залежить майбутнє української нації, адже моральність нації – основа духовної стійкості та спадкоємності її історичного буття.

Моральне виховання старших дошкільників наразі є складовою змісту роботи дошкільних навчальних закладів і сім'ї, головним завданням яких є насамперед формування моральної свідомості. Вагоме місце у цьому процесі займає українська народна творчість, яка становить собою невичерпне джерело людської мудрості щодо виховання підростаючого покоління.

Аналіз праць учених засвідчив, що досліджено такі питання морального виховання: психологічні механізми становлення й розвитку моральних почуттів, уявлень, суджень, переконань і поведінки (К.Абульханова-Славська, С.Анісімов, Л.Божович, Д.Ельконін, О.Запорожець, С.Карпова, О.Кононко, Г.Кошелева, В.Малахов); специфіка й закономірності морального розвитку дошкільника (Ю.Аркін, Р.Ібрагімова, Є.Субботський, С.Якобсон); педагогічні умови й засоби формування моральних норм у дітей (А.Виноградова, І.Княжева, Т.Маркова, Л.Стрелкова); моральної свідомості (Л.Артемова, І.Бех, Л.Божович, Р.Буре, Л.Виготський, В.Зеньковський, В.Нечаєва, Ж.Піаже, С.Рубінштейн та ін.).

Одним із провідних засобів морального виховання та формування моральної свідомості дітей дошкільного віку, як і класики вітчизняної педагогіки (С.Русова, М.Стельмахович, В.Сухомлинський та інші), так і сучасні вчені (А.Богущ, В.Бойко, О.Губко, Л.Кіліченко, В. Кононенко, Г.Кошелева, В.Кузь, П.Лещенко, І.Проценко) вважають український фольклор. Усну народну творчість здавна широко використовували в народній педагогіці як засіб формування в дітей моральних норм і оцінок з позицій добра, справедливості, розуміння ними вчинків та поведінки дорослих як основи моральної свідомості.

Однак, у педагогічній науці залишаються недостатньо розробленими теоретичні та прикладні аспекти комплексного використання усної народної творчості у формуванні моральної свідомості старших дошкільників, незважаючи на те, що актуальність цієї проблеми засвідчена державними документами та потребою виховної практики, також відсутні дослідження, у

яких різні жанри усної народної творчості (пісні, ігри, казки, малі форми) використовувалися б у комплексному розв'язанні завдань формування моральної свідомості дітей старшого дошкільного віку.

Зважаючи на актуальність проблеми, недостатню її наукову розробленість та необхідність розв'язання проблем у педагогічному процесі було обрано тему дослідження – «Формування моральної свідомості старшого дошкільника засобами усної народної творчості».

Мета дослідження – визначити, науково обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови формування моральної свідомості старшого дошкільника засобами усної народної творчості.

Об'єкт дослідження: процес морального виховання старшого дошкільника.

Предмет дослідження: педагогічні умови формування моральної свідомості дітей старшого дошкільного віку засобами усної народної творчості.

Гіпотеза дослідження: ефективність формування моральної свідомості старших дошкільників засобами усної народної творчості підвищиться в разі створення таких педагогічних умов:

- систематична діагностика рівнів сформованості моральної свідомості старших дошкільників та контрольної-коригуючої діяльності у виховному процесі;
- забезпечення розуміння дітьми морально-етичних категорій і змісту фольклорних творів та усвідомлення їх моралі;
- комплексне розв'язання завдань з формування моральної свідомості дітей у різних видах діяльності (художньо-мовленнєва, ігрова, театралізована, навчальна) як на заняттях, так і в повсякденному житті;
- спільна робота ДНЗ з сім'єю в процесі формування моральної свідомості.
- стимулювання емоційного сприйняття українського фольклору;

- удосконалення теоретико-методичної підготовки вихователів дошкільних закладів щодо використання комплексу усної народної творчості у моральному вихованні старших дошкільників.

Для досягнення поставленої мети та перевірки висунутої гіпотези сформульовано наступні **завдання дослідження**:

1. З'ясувати стан дослідженості проблеми формування моральної свідомості у старших дошкільників засобами усної народної творчості класиків педагогіки і у сучасній теорії і практиці та уточнити ключові поняття дослідження.
2. Визначити компоненти, критерії, показники та охарактеризувати рівні сформованості моральної свідомості старших дошкільників.
3. Обґрунтувати педагогічні умови формування моральної свідомості старших дошкільників засобами усної народної творчості.
4. Розробити модель використання усної народної творчості в процесі формування моральної свідомості старших дошкільників у навчально-виховному процесі ДНЗ.

Методи дослідження. Програма дослідження передбачає використання таких методів дослідження:

- *теоретичні* – вивчення та аналіз педагогічної, історико-педагогічної, психологічної, філософської літератури з проблем даного дослідження;
- *емпіричні* – бесіди, аналіз програм, вивчення навчально-методичної документації, анкетування вихователів дошкільних навчальних закладів на пошуково-розвідувальному етапі для з'ясування стану сформованості моральної свідомості старшого дошкільника у сучасних ДНЗ; спостереження за поведінкою дітей старшого дошкільного віку, педагогічний експеримент (констатувальний етап) з метою з'ясування рівнів сформованості моральної свідомості дітей старшого дошкільного віку.

Організація та експериментальна база дослідження

Дослідження проводилося в Житомирському центрі розвитку дитини № 69. В ньому взяли участь 16 дітей старшої дошкільної групи.

Теоретична значимість дослідження: теоретично обґрунтовано значення українського фольклорного матеріалу з метою використання його в процесі морального виховання старших дошкільників; визначено компоненти, показники та рівні сформованості моральної свідомості старших дошкільників, уточнено сутність поняття «моральна свідомість старших дошкільників», розроблена її структура.

Практична значимість дослідження: розроблено та обґрунтовано модель використання усної народної творчості з метою формування моральної свідомості старших дошкільників, методика діагностики рівнів сформованості моральної свідомості старших дошкільників. Результати дослідження можуть бути використані у створенні методичних посібників для вихователів дошкільних навчальних закладів, в практиці морального виховання дітей старшого дошкільного віку, зокрема в організації співпраці дошкільного навчального закладу із сім'єю, а також в процесі підготовки майбутніх вихователів у вищих педагогічних навчальних закладах.

Структура і обсяг роботи: Бакалаврська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (81 позиція), 6 додатків.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. — К., 1999. — 42 с.
2. Бех И.Д. Психологические основы нравственного развития личности: Автореф. д-ра психол.наук (19.00.07). — К., 1992. — 43 с.
3. Белкіна Е. Від подиву до творчості // Мистецтво і освіта, № 2, 1998 р.
4. Богуш А. М., Лисенко Н. В. Українське народознавство в дошкільному закладі. — К., 2002. — 407 с.
5. Богуш А. М., Лисенко Н. В. Українське народознавство в дошкільному

- закладі: Практикум: Навч. посіб. — К.: Вища шк., 2003. — 206 с.
6. Буре Р. С. Готовим детей к школе. — М., 1987.
 7. Вишневецький О. Концепція демократизації українського виховання // Відмиш Л.І. Моральне виховання в загальноосвітньому навчальному закладі [Текст] // Виховна робота. - 2010. - № 10. - С. 24-26.
 - Воспитателю о работе с семьей / Под ред. Н. Ф. Виноградовой. — М., 1989.
 8. Детский сад и семья / Под ред. Т. А. Марковой. — М., 1986.
 9. Дошкольная педагогика: В 2 ч. / Под ред. В. И. Логиновой, П. Г. Саморуковой. Ч. 2. — М., 1988.
 10. Завтра в школу / За ред. В. К. Котирло. — К., 1977.
 11. Іваниця Г.А. Виховання добродійності [Текст] // Виховна робота. - 2010. - № 10. - С. 2-18.
 12. Каптерев П. Ф. Педагогический процесс // Избр. пед. соч. — М., 1989.
 13. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні / Наук. ред. О. Л. Кононко. — К., 2003. — 14 с.
 14. Кондратенко Т. Д., Котырло В. К., Ладывир С. А. Обучение старших дошкольников. — К., 1986.
 15. Концепція безперервної системи національного виховання. — К., 1994. — 26 с.
 16. Концептуальні засади демократизації та реформування освіти в Україні. Педагогічні концепції. — К.: Школяр, 1997. — С. 78-122.
 17. Котырло В. К., Ладывир С. А. Детский сад и семья. — К., 1984.
 18. Кравцова Е. Е. Психологические проблемы готовности детей к обучению в школе. — М., 1991.
 19. Кузь В. Школа — центр воспитания. — М., 1991.
 20. Кулачківська С.Є., Ладивір С.О. Я - дошкільник (вікові та індивідуальні аспекти психічного розвитку). - К.: Нора-прінт, 1996. - 108 с.

21. Лебеденко Т.А. Загальнолюдські цінності в духовному розвитку особистості [Текст] // Виховна робота. - 2010. - № 10. - С. 44-47.
- Лешли Д. Работать с детьми, поощрять их развитие и проблемы: Пер. с англ. — М., 1991.
22. Макаренко А. С. Книга для батьків. — К., 1969.
23. Малятко: Програма виховання дітей дошкільного віку. — К., 1999. — 286 с.
24. Мчедлидзе Н. Б. Место игры в педагогическом процессе детского сада // Психология и педагогика игры дошкольника / Под ред. А. В. Запорожца, А. П. Усовой. — М., 1966.
25. Наступність у навчально виховній роботі дитячого садка і школи / За ред. З. Н. Борисової. — К., 1985.
26. Новоселова С. Л. Развивающая предметная среда. — М., 1995.
27. Основы дошкольной педагогики / Под ред. А. В. Запорожца, Т. А. Марковой. — М., 1980.
28. Островська Л. Ф. Сімейне виховання дошкільника. — К., 1977.
29. Педагогічна культура молодих батьків. — К., 1995.
30. Плохій З. П., Дьоміна І. С. Методичні рекомендації для працівників навчально-виховного закладу «школа — дитячий садок». — К., 1988.
31. Помощь родителям в воспитании детей. — М., 1992.
32. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. — К.: Академвидав, 2006. — 456 с.
33. Поніманська Т. І. Моральне виховання дошкільників: Навчальний посібник. — К.: Вища шк., 1993. — 111 с.
34. Поніманська Т.І. Основи дошкільної педагогіки: Навч. посіб. □ К.: Абрис, 1998. □ С. 448.
35. Попова Т.И. Мир вокруг нас.— М.: Линна-Прес, 1998.— 192 с.
36. Постовий В. Духовність: потреби й інтереси дітей, батьків, сім'ї

- [Текст] // Шкільна бібліотека. - 2007. - № 2. - С. 2-6.
- 37.Постовий В. Г. Сучасна сім'я і її педагогіка. — К., 1994.
- 38.Про дошкільну освіту: Закон України. — К., 2001. — 46 с.
- 39.Програма виховання і навчання дітей дошк. віку «Дитина» / Наук. керівник Кузьменко В.У. □ Богдана, 2003.
- 40.Руденко Т.Д. Духовність: потреби та інтереси дітей, батьків, сім'ї [Текст] // Управління школою. - 2009. - № 10, квітень.
- Русова С. Вибрані педагогічні твори. — К.: Освіта, 1996. — 304 с.
- 41.Рыжова Н. А. Развивающая среда дошкольных учреждений. — М.. 2003.
- 42.Стельмахович М. Г. Українська родинна педагогіка. — К., 1996.
- 43.Субботский Е.В. Ребенок объясняет мир. - М.: Знание, 1985
- 44.Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка. — К., 1978.
- 45.Українське народознавство: Навч. посібник / За ред. С.П. Павлюка, Г.Й. Горинь, Р.Ф. Кирчіва. - Львів: Фенікс, 1994. - 608 с
- 46.Усенко-Півторацька Н. Плекаємо духовність дитини [Текст] // Директор школи. - 2011. - № 9. - С. 6.
- 47.Ушинський К. Д. Про сімейне виховання. — К., 1974.
- 48.Хухлаєва О.В., Хухлаєв О.Е., Петрушина И.М. Тропинка к своему Я.— М.: Генезис, 2005.— 175 с.
- 49.Шарій С.А. Криниця людяності [Текст] // Виховна робота. - 2010. - № 10. - С. 19-23.
- 50.Якименко Л. Від людини «діючої» до людини «суспільної» // Дошк. вих.-ня № 7, 2008. □ С. 16 □ 18.